

12

Ako pomôcť Ťapákovcom?



45 MINÚT

možno predĺžiť
na 90 minút

Nosné témy GV:

Zdravie

Aktivita sa zameriava na prácu s dielom Ťapákovci od Boženy Slančíkovej-Timravy, ktoré zobrazuje témy chudoby, zdravia a sociálneho vylúčenia. V úvodnej evokácii pracujú žiaci a žiačky s výroky o zdravotnom stave obyvateľstva a rozhodujú o ich pravdivosti alebo nepravdivosti. Aktivita plynulo prechádza do krátkej diskusie, predstavenia si diela a jeho hlbšej analýzy. Hlavnú časť uvedomenia tvorí práca v skupinách, ktoré kreatívne odpovedajú na otázky týkajúce sa úryvku z diela, obsiahnutom v pracovnom liste. Záverečná diskusia je sprevádzaná otázkami, ktoré pomáhajú lepšie pochopiť výzvy a nástrahy, s akými sa bežne stretávajú sociálne a zdravotne znevýhodnení ľudia.

Odporúčané prepojenia s kurikulumom:

- **Krátka epická próza – novela,** slovenský realizmus, charakteristika postáv, identifikácia myšlienkového posolstva diela; hĺbkové členenia diela – dejový a významový (myšlienkový) plán diela;
- **povinní autori a diela:** Timrava – Ťapákovci;
- **prierezová téma: osobnostný a sociálny rozvoj.**

Prínosy pre predmet slovenský jazyk a literatúra:

- Žiaci a žiačky identifikujú myšlienkové posolstvo diela, hĺbkové členenie umeleckého diela;
- dokážu sami identifikovať významovú rovinu, vysvetliť jej prepojenie s dejovou rovinou a autorskou koncepciou postáv;
- vedia vysvetliť znaky novely, pri známych novelách určiť ich žáner a niekoľko jeho znakov;
- dokážu charakterizovať jednotlivé postavy diela.

Prínosy pre globálne vzdelávanie:

- Žiaci a žiačky analyzujú súvislosti medzi kvalitou života a dostupnou zdravotnou starostlivosťou;
- reflektujú a vyjadrujú svoje názory na špecifiká života ľudí so zdravotnými (a inými) obmedzeniami;
- formulujú a obhajujú v diskusii svoj postoj a názory na spomínané fenomény.



Pomôcky:

kópie prílohy 1 (jedna do skupiny štyroch), kópie prílohy 2 (jedna pre každého), kópie prílohy 3 (jedna do skupiny šiestich), písacie potreby



10 minút

Evokácia

Metodický tip:

Ak sa chcete dielu a témam zdravia a chudoby venovať bližšie, odporúčame zaradiť aktivitu až vtedy, keď bude mať Ťapákovcov prečítaných celá trieda. V tom prípade aktivite venujte 90 minút a dajte väčší priestor prezentácii úloh z prílohy 3 a diskusií.

- 1 Rozdelte žiakov a žiačky do skupín po štyroch a rozdajte im výroky súvisiace so zdravím obyvateľstva (príloha 1). Povedzte im, že majú 3 minúty, aby sa rozhodli, či sú výroky pravdivé alebo nepravdivé. Všetky výroky sú pravdivé.
- 2 Pokračujte v diskusii prostredníctvom týchto otázok:
 - Ako súvisí zdravie s kvalitou života?
 - Spomínate si na literárne diela, v ktorých postavy mali nejakú chorobu či zdravotné obmedzenie? (Např. Maco Mlieč, Neprebudený – husár Ondráš, Apoliena, Ťapákovci.)
- 3 Povedzte, že na dnešnej hodine budete analyzovať dielo Ťapákovci.

Metodický tip:

V prípade, že chcete analyzovať vnútornú kompozíciu diela a všetci ho majú vopred prečítané, zaradte sem otázky, ktoré potrebujete prebrať, napríklad:

- Ako je členené dielo Ťapákovci?
- Aké konflikty sú medzi postavami?
- Aké charakteristiky novely toto dielo spĺňa?



30 minút

Uvedomenie

- 4 Rozdajte žiakom a žiačkam úryvok diela Ťapákovci z prílohy 2. Povedzte im, aby si prečítali text, ktorý budete ďalej analyzovať.
- 5 Po prečítaní textu ich vyzvite, aby sa zamysleli nad obsahom, napríklad pomocou týchto otázok:
 - Ako vnímate vyobrazenie rodiny Ťapákovcov? Myslíte si, že Ťapákovci vystihujú životné podmienky na prelome 19. a 20. storočia?
 - Koľko postáv vystupuje v texte?
 - Aké boli životné podmienky Ťapákovcov?
 - Aká je rodina Ťapákovcov?
 - Aké vlastnosti majú jednotliví členovia rodiny?
- 6 Následne rozdelte žiakov a žiačky do štyroch až piatich skupín (cca po 6 žiakov) a rozdajte im inštrukcie k skupinovej práci (príloha 3). Na prácu v skupine majú 10 minút.
- 7 Vyzvite skupiny, aby predviedli sochu alebo krátku scénu (z otázky č. 4). Nechajte, aby zvyšok triedy hádal, čo znázorňuje. Každá skupina potom prezradí, aké posolstvo, odporúčanie alebo riešenie problému Ťapákovcov znázornila.



10 minút

Reflexia

8 Uzavrite hodinu reflexiou pomocou týchto otázok:

- Bolo pre vás ľahké poradiť Ťapákovcom, ako si zlepšiť životnú úroveň? Prečo?
- Myslíte, že by sa ich život mohol zmeniť k lepšiemu alebo sa domievate, že tejto rodine už nič nepomôže? Prečo?
- Myslíte si, že problémy Ťapákovcov boli hlavne odrazom doby a vtedajších životných podmienok ľudí alebo tam zohrávali rolu aj iné faktory?
- Mohli by nejakí Ťapákovci existovať aj dnes – v dobe pokročilej zdravotnej starostlivosti a výrazne lepších ekonomických podmienok? Kde a prečo?

Metodický tip:

V tejto diskusii by ste sa zrejme mohli dostať k témam sociálneho vylúčenia a chudoby. Dbajte na to, aby žiaci a žiačky nenálepkovali tieto skupiny ľudí. Chudoba a sociálne vylúčenie je veľmi komplexný jav, z ktorého nie je jednoduché sa vymaniť. Tak, ako je to zobrazené aj v diele Ťapákovci.

- Toto dielo zobrazuje ľudí so zdravotným postihnutím. Ako ovplyvňovalo ich kvalitu života?
- Ako vnímate situáciu ľudí so zdravotnými obmedzeniami v súčasnosti? Stretávate ich bežne na uliciach, v škole alebo v obchode? Prečo áno/nie?
- Akým bariéram v bežnom živote čelía? Ako sa to dá zmeniť?
- Viete aj vy prispieť k tomu, aby sa sociálne vylúčenie alebo zdravotne hendikepovaní ľudia v spoločnosti cítili lepšie? Ako?

Zdroje:

- SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, B.: Knižné a filmové spracovanie. tapakovci.webnode.sk. (nedatované). [cit. 1. 8. 2019]. Dostupné na: <https://tapakovci.webnode.sk/files/200000028-7782c787b5/%C5%A-4ap%C3%A1kovci.pdf>.
- Tracking universal health coverage: 2017 Global monitoring report. who.int. 2017. [cit. 1. 8. 2019]. Dostupné na: https://www.who.int/healthinfo/universal_health_coverage/report/2017_global_monitoring_report_infographics.pdf?ua=1.
- Blindness and vision impairment. who.int. [cit. 1. 8. 2019]. Dostupné na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>.
- Better health for people with disabilities. who.int. [cit. 1. 8. 2019]. Dostupné na: https://www.who.int/disabilities/Disability_infographic_EN_rev_Jun_2018.pdf?ua=1.
- Deafness and hearing loss. WHO, [cit. 1.8.2019]. Dostupné na: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>.
- Autism spectrum disorders. who.int. [cit. 1.8.2019]. Dostupné na: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>.

Príloha 1

Každý druhý človek na svete nemá prístup k základnej zdravotnej starostlivosti.

1,3 miliardy ľudí vo svete trpí nejakou poruchou zraku.

75 miliónov ľudí vo svete potrebuje invalidný vozík.
Iba každý desiaty až dvadsiaty z nich ho má k dispozícii.

Každý dvadsiaty človek na svete má poruchu sluchu.

1 zo 160 detí po celom svete trpí niektorou z porúch autistického spektra.

Božena Slančíková-Timrava – Ťapákovci

(Text je krátený)

Ťapákovci sedia v izbe – večer je. Práve čo odišli od misy a každý, kde sa mu dostalo miesta sedieť alebo postáť si, dojedá svoj okruštek ražného chleba, čo napiekla Iľa, nelúbená nikým z nich. Na stole je ešte prázdna misa s lyžicami. Stôl neobriadený, zakvackaný jedlom. Ani jedna zo žien ho neočistila – to nechali Ili. Keď je gazdinou, nech si obriadi. To je všade robota gazdinej. Že je Iľa nie tam, ich nemýlilo. Na mrzáčkinej posteli sedí Hagarcovkino choré dieťa, bledé, chudé ako pavúk – špatné. Škrieka prenikavo, ručičkami zakrývajú si oči. Do svetla, čo i len lampového, hľadieť nemôže. Hagarcovka vyvalená leží pri ňom – bolí ju hlava. Škreku dieťaťa si už ani nepovšimne. Nachodila sa po doktoroch, správcoch, múdrych ženách, ba i v nemocnici bola s ním za dva týždne – nič neosoží. Iľa-kráľovná, čo sa vyvyšuje nad nich nad všetkých, vraví, že je dieťa choré pre zlé povetrie a vlhký dom, že ich je veľa v dome (tá ešte i to vychytila, že sa mrzáčke nohy tiež preto pokrčili), no nik jej neverí, len ju vysmejú. Veď tak by i najmladšej nevestino dieťa bolo choré, a to, ľa, aké je krásne, tučné ako cesto... Nízka Zuza, žena brata prezývaného Čakajom, sedí na lavičke, majú stolček pod nohami. Jej dve deti sú už hodnejšie, netreba ich zabávať. Ide si šiť čosi, no prv ešte doje smidku chleba, čajsi už deviatu. Štyria chlapi sedia po laviciach okolo zakvackaného stola. Mrzáčkine čierne oči – tam sedí na zvyčajnom mieste pri peci na lavičke – vše zaletia k nemu, skúmavo ho obzerajú... V izbe je spara, temer všetci sú upotení. Ženy po jednej odvažujú ručníky z hrdiel dolu – čajsi sa dýchať nedá.

Príloha 3

Otázky do skupiny:

1. Ktoré ďalšie sociálne témy autorka v texte otvára?

2. Aké je podľa vás hlavné posolstvo tohto diela?
Sformulujte do dvoch-troch viet.

3. Čo by ste Ťapákovcom odporučili, aby sa im zlepšila kvalita života?

4. Zahrajte sochu alebo pripravte krátku scénu, v ktorej znázorníte,
čo by mohlo pomôcť k zlepšeniu pomerov u Ťapákovcov.